

Лариса Владиченко, Тетяна Кожушко

**ІНСТИТУЮВАННЯ
ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА В УКРАЇНІ:
АКЦЕНТ НА ДІЯЛЬНОСТІ КАТОЛИЦЬКИХ ЦЕРКОВ**

Larysa Vladychenko, Tetiana Koshushko
INSTITUTION OF MILITARY CHAPLAINCY IN UKRAINE:
EMPHASIS ON CATHOLIC CHURCH ACTIVITIES

Анотація. В статті розглянуто проблематику становлення служби військового капеланства в період незалежності України як одного із пріоритетних напрямів відносин між державою та релігійними організаціями в Україні.

Безпосередньо проаналізовано сучасний стан військового душпастирства в контексті діяльності в означеному аспекті католицьких церков в Україні. Зокрема з'ясовано інституційну складову католицьких церков, наведено статистичні дані, які показують кількісний та відсотковий склад католицьких церков в релігійній мережі України.

Проаналізовано результати соціологічних опитувань релігійної ситуації в Україні та ідентифікації релігійності населення у контексті католицьких церков. Вивчено думку населення України стосовно довіри до релігійних організацій, релігійних лідерів (зокрема керівництва католицьких церков) та військових формувань України. Також з'ясована (через результати соціологічних опитувань) думка населення щодо доцільності утворення інституту військового капеланства в Україні.

Наведено організаційний поділ внутрішньої структури католицьких церков в Україні та з'ясовано, які структурні одиниці відповідають за координацію з силовими структурами України та організацію душпастирської роботи. Акцентовано ува-

гу на огляді співпраці католицьких церков в Україні із військовими формуваннями України в аспекті здійснення душпастирської діяльності. Окремо приділено увагу висвітленню різноманітних напрямів душпастирської роботи безпосередньо військовими капеланами католицьких церков та координації цієї роботи відповідними структурними підрозділами католицьких церков. Зокрема у проведенні конференцій, зустрічей, тренінгів, паломництв щодо питань організації та здійснення душпастирської роботи у сфері військового капеланства.

Також приділено увагу розгляду діяльності консультативно-дорадчого органу з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України (куди входять, зокрема, і католицькі церкви в Україні) та його внесок у становлення інституту військового капеланства в Україні. Розглянута міжконфесійна співпраця церков в Україні, зокрема і католицьких, в питанні становлення, створення інституту військового капеланства в незалежній Україні, через діяльність міжконфесійних об'єднань.

З'ясовано, що актуальним залишається питання законодавчого закріплення інституту військового капеланства в збройних силах України. У зв'язку з чим висвітлено законотворчу роботу в цьому напрямі та залучення до цього питання католицьких церков в Україні.

Ключові слова: капелан, капеланська діяльність, військове духовенство, служба військового капеланства, міжконфесійні об'єднання, католицькі церкви.

Abstract. The article deals with the problem of military chaplaincy service formation in the period of independence of Ukraine as one of the priority directions of relations between the state and religious organizations in Ukraine.

The current state of military pastoral care is analyzed directly in the context of Catholic churches activities in Ukraine in this aspect. In particular, the institutional component of the Catholic churches is clarified, statistics demonstrating the quantitative and percentage

composition of the Catholic churches in the religious network of Ukraine are provided.

The results of sociological surveys of the religious situation in Ukraine and the identification of religiosity of the population in the context of Catholic churches are analyzed. The opinion of the population of Ukraine regarding the trust in religious organizations, religious leaders (including the leadership of the Catholic churches) and the military formations of Ukraine is examined. The opinion of the population on the expediency of establishing a military chaplaincy institute in Ukraine is also clarified (through the results of sociological surveys).

The organizational division of the internal structure of the Catholic churches in Ukraine is presented, and it is also clarified which structural units are responsible for coordination with the Ukrainian power structures and organization of pastoral work. Attention is drawn to the review of the cooperation of the Catholic churches in Ukraine with the military formations of Ukraine in the aspect of pastoral activity. Special attention is paid to the coverage of the various areas of pastoral work directly by the military chaplains of the Catholic churches and the coordination of this work by the relevant structural units of the Catholic churches. In particular, conferences, meetings, trainings, pilgrimages on the organization and implementation of pastoral work in the field of military chaplaincy.

Also, consideration is given to the activities of the advisory body on military chaplaincy at the Ministry of Defense of Ukraine (which includes, in particular, the Catholic churches in Ukraine) and its contribution to the establishment of the Institute of Military Chaplaincy in Ukraine. The inter-denominational cooperation of the churches in Ukraine, including the Catholic ones, was considered in establishing a military chaplaincy institution in independent Ukraine through the activities of interfaith associations.

It has been found that the issue of legislative securing of the Institute of Military Chaplaincy in the Armed Forces of Ukraine

remains urgent. In this regard, the legislative work in this area and the involvement of Catholic churches in Ukraine are highlighted.

Keywords: *chaplain, chaplaincy, clergy, military chaplaincy service, interfaith associations, Catholic churches.*

Постановка проблеми. В Україні після подій кінця 2014 р. початку 2015 р., дестабілізації миру на сході України, актуалізувалося питання стосовно дотримання основоположних прав і свобод людини, зокрема права на релігійну свободу. Безпосередньо актуалізувалося питання утворення капеланської служби у військових формуваннях України. Зокрема, у липні 2014 р. Уряд видав розпорядження «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії та Державній прикордонній службі» [Про службу 2014]. Після чого розпочалася робота по утворенню відповідних інституційних структур в Міністерстві оборони, Національній гвардії, Державній прикордонній службі і, згодом, при Державній спеціальній службі транспорту (згідно розпорядження КМУ від 14.12.2016 р. № 964-р «Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 677» [Розпорядження 2016]).

Таким чином у Міністерстві оборони України, Міністерстві внутрішніх справ України, Міністерстві інфраструктури України та Державній прикордонній службі України розпочалася безпосередня робота по створенню інституцій військового капеланства. Як зазначає український дослідник С. Лисенко, «Ідея запровадження служби військового духовенства (капеланської служби) у військових формуваннях виникла майже одразу з проголошенням незалежності України та початком створення національних збройних сил. Від ідеї до практичного втілення минуло більше двадцяти років, упродовж яких силами громадських та релігійних міжконфесійних організацій здійснювалися

заходи з пропагування цієї ідеї серед вищого і середнього військового керівництва» [Лисенко 2017: 203].

Отже, в Україні у 2014 році на загальнодержавному рівні актуалізувалося питання у поглиблені співпраці державних інституцій із низкою релігійних організацій в аспекті капеланської діяльності. Означене питання є актуальним і для католицьких церков в Україні. Католицька церква представлена в Україні Українською греко-католицькою церквою, Римсько-католицькою церквою в Україні, Мукачівською єпархією греко-католицької церкви, а також громадами Вірменської католицької церкви. Серед католицьких церков в Україні активно проводять капеланську діяльність – Українська греко-католицька церква (далі – УГКЦ) та Римо-католицька церква (далі – РКЦ).

Зазначимо, що у своїх працях проблематикою капеланства займалися С. Здіорук, Т. Калениченко, Р. Коханчук, С. Лисенко, Р. Небожук, Д. Садов'як та інші. Зокрема, вказані дослідники у своїх наукових доробках акцентували увагу на розгляді історичної ретроспективи капеланства в українських землях, огляду міжнародного досвіду капеланської служби, дослідженням нормотворчих ініціатив щодо служби військового капеланства в Україні, розгляду становлення служби військового капеланства як одного із пріоритетних напрямів державної політики у сфері релігії в Україні тощо. Однак, в українському релігієзнавстві залишається мало досліджуваною тематика сучасного стану розвитку інституту військового капеланства того чи іншого конфесійного напрямку. Власне кажучи, вказана стаття буде присвячена проблематиці капеланства в католицьких церквах в Україні.

Метою статті є дослідження сучасного стану розвитку інституту військового капеланства в католицьких церквах в Україні.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати наступні завдання: з'ясувати інституційну складову католицьких церков в Україні; проаналізувати результати соціологічних опитувань щодо релігійної ситуації в Україні у контексті католицьких церков та інституту військового капеланства в Україні; з'ясувати організацію внутрішньої структури та здійснення ними координації з силовими структурами України; здійснити огляд співпраці католицьких церков в Україні із військовими формуваннями в аспекті здійснення душпастирської діяльності.

Зауважимо, що адміністративні центри УГКЦ та РКЦ знаходяться відповідно у м. Київ та м. Львів. Загалом католицькі церкви в Україні займають біля 14% від загальної інституційної мережі релігійних організацій в Україні (з яких 11% становить УГКЦ і 3% – РКЦ). Релігійні інституції УГКЦ і РКЦ присутні у всіх адміністративно-територіальних центрах України, найбільша їх кількість представлена у Західному регіоні.

Згідно соціологічних опитувань станом на 2019 рік 9,5% опитаних ідентифікують себе із УГКЦ та 1,6% із РКЦ [Держава 2019: 14]. Підкреслимо той факт, що в Україні лідери католицьких церков користуються досить високим відсотком довіри. Так, 41,5% опитаних зазначили, що довіряють Папі Римському Франциску і 27,5% – Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку) [Держава 2019: 26].

Також звернемо увагу на те, що тенденції останніх п'яти років вказують на те, що ступінь довіри до силових структур та релігійних організацій серед населення Укра-

їни займає одне із провідних місць. Наприклад, «серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до ... Збройних Сил України (74%), ... Державної служби з надзвичайних ситуацій (64%), Національної гвардії України (64%), Церкви (63%), Державної прикордонної служби (63%), добровольчих батальйонів (62%)... Національної поліції (51%)» [Оцінка 2019].

Досить високий рівень довіри до військових та релігійних інституцій в Україні пояснює актуальність їх співпраці. Звернемо увагу і на той факт, що за період незалежності України громадська підтримка щодо доцільності діяльності військового капеланства зростає. Наприклад, у 2010 р. цю ідею підтримувало 55,9% респондентів; у 2013 р. – 52,4%; у 2016 р. – 66,7%; у 2017 р. – 68%; у 2018 р. – 68,2% [Релігія 2018: 31].

Безпосередньо УГКЦ була однією з християнських церков в Україні яка ще з початку незалежності була зацікавлена у співпраці із збройними силами.

Наприклад, «у штабі Прикарпатського військового округу був започаткований експеримент: на посаду провідного наукового співробітника Науково-дослідної лабораторії СПС округу влітку 1992 року був призначений греко-католицький священник о.Володимир Сичак, який фактично виконував функції гарнізонного капелана ... Експеримент тривав до 2000 року» [Коханчук 2011: 22]. В той час «відбувалася робота щодо напрацювання нормативної бази. У Прикарпатському військовому окрузі було підготовлено проект «Правил духовного опікування в Збройних Силах України на першому етапі організації капеланської служби», який в подальшому послужив основою для розроблення Концепції душпастирської опіки у ЗСУ» [Владиченко 2014: 181].

Подальша співпраця релігійних організацій із силовими структурами з початку незалежності України відбувалася через входження зацікавлених церков до міжконфесійних капеланських об'єднань, які співпрацювали із збройними силами. Такі об'єднання в Україні були утворені у 1994 р., 2000 р., 2015 р. та 2020 р. відповідно – Міжцерковна рада з питань душпастирської роботи у збройних формуваннях України, Всеукраїнське міжконфесійне релігійне християнсько-військове братство, Християнська служба порятунку, Міжконфесійна рада капеланів.

«12 травня 1994 року у Львові на науково-практичному симпозіумі «Духовно-гуманітарні проблеми розбудови Збройних Сил України», який проводили Національний інститут стратегічних досліджень спільно з Інститутом історії релігії, була започаткована, як консультативний орган, Міжцерковна рада з питань душпастирської роботи у збройних формуваннях України. Відбулася спроба учасників – представників УПЦ КП, УПЦ МП, УАПЦ, УГКЦ та релігійної спільноти Церкви Адвентистів сьомого дня у присутності представників Міністерства оборони України створити постійний консультативний орган різних конфесій у справі душпастирства в Збройних Силах України» [Садов'як 2020]. Бачимо, що УГКЦ спільно із православними і протестантською церквою створюють перше міжконфесійне об'єднання у Західному регіоні, однак як показала практика вказане об'єднання проіснувало не довго. Оскільки «в середині 90-х років минулого століття релігійні організації знаходилися на стадії розвитку в нових державотворчих умовах, релігійне середовище характеризувалося високим ступенем конфліктності та, що було визначальним, не спостерігалось консолідованої співпраці серед релігійних організацій. Через вплив цих факторів діяльність міжконфесій-

ного об'єднання не показала плідного результату» [Владиченко 2014: 181].

У 2000 році було утворено Всеукраїнське міжконфесійне релігійне християнсько-військове братство, до складу якого увійшли православні та католицькі (УГКЦ та РКЦ) церкви. Діяльність вказаного міжконфесійного об'єднання є активною і плідною по співпраці із силовими структурами. Братство за час свого існування провело низку просвітницьких заходів, організувало курси щодо підготовки кадрів серед священнослужителів щодо капеланства у війську, а також було дотичне до нормотворчих документів у сфері душпастирської діяльності [Див.: Всеукраїнське 2020].

Паралельно із процесом утворення та діяльності міжконфесійних об'єднань, що опікуються питаннями капеланства, низка релігійних організацій підписує відповідні окремі угоди щодо співпраці із силовими структурами стосовно задоволення релігійних потреб військовослужбовців. Та одночасно в структурах релігійних організацій визначаються уповноваженні особи та створюються відповідні структурні підрозділи, які відповідають та курують цей напрям.

Так, у 2006 році при Патріаршій курії УГКЦ було утворено Департамент у справах душпастирства силових структур України, який у 2017 році було перейменовано на Департамент військового капеланства УГКЦ [Див. Декрет 2018: 62], а в структурі РКЦ назначається відповідальний за напрям військового капеланства, ним є єпископ Станіслав Широкоградюк.

В Україні у кінці другого десятиліття незалежності при різних центральних органах виконавчої влади утворюються консультативно-дорадчі об'єднання по співпраці із релігійними організаціями. Зокрема у 2009 р. при Мініс-

терстві оборони України було утворено Раду у справах душпастирської опіки. До складу Ради увійшли православні, католицькі, протестантські та мусульманська організації. Від католицьких церков – це представники УГКЦ та РКЦ.

Створенню цієї Ради передувало підписання у 2008 році між керівництвом Міноборони і уповноваженими представниками релігійних організацій (представники семи релігійних організацій в Україні) наступного документу «Меморандум про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослужбовців Збройних Сил України». Зокрема від католицьких церков Меморандум підписали: Голова Синодального відділу УГКЦ по взаємодії зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України Єпископ Сокальсько-Жовківський – Михайл (Колтун), від РКЦ – уповноважений від Львівської митрополії РКЦ за душпастирську опіку військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань України Вікарій Києво-Житомирської дієцезії – Станіслав (Широкоградок).

Вказана Рада здійснює свою діяльність на громадських засадах при Міністерстві оборони України. Метою Ради є: «здійснення практичних заходів, спрямованих на поетапне впровадження у Збройних Силах України ефективної системи душпастирської опіки та створення інституту військового духовенства (капеланства); координації міжконфесійної співпраці у Збройних Силах України; формування механізмів взаємодії Армії і Церкви з питань задоволення релігійних потреб, духовного, патріотичного виховання військовослужбовців, працівників Збройних Сил України та членів їх сімей; участі в обговоренні проектів законодавчих та інших нормативних актів із зазначених питань» [Положення 2009] тощо.

Головування у Раді є почерговим, голова обирається строком на один рік з представників релігійних організацій які входять до складу Ради. На думку експертів діяльність Ради є ефективною. Зазначимо, що представники католицьких церков в Україні активно приймають участь у діяльності Ради. Радою безпосередньо розроблено: Концепцію душпастирської опіки у Збройних силах України (2011р.); Методичні рекомендації органам військового управління щодо залучення священнослужителів тих церков (релігійних організацій), віруючі яких служать у Збройних Силах України, до духовного, морально-етичного та військово-патріотичного виховання (2013 р.), Кодекс військового священика (2013 р.) тощо. Також Рада підтримала законопроект «Про внесення змін до деяких законів України (щодо запровадження інституту священнослужителів (капеланів) у військових, правоохоронних органах)», який у 2013 р. було внесено на розгляд до ВРУ тощо.

Також представники католицьких церков в Україні активно приймають участь у законотворчій діяльності, наприклад, представники Департаменту зовнішніх зв'язків Патріаршої курії УГКЦ виступили у 2015 році ініціаторами розроблення проекту Закону України «Про військове капеланство», який розглядався у Раді у справах душпастирської опіки при Міноборони.

В подальшому у 2016 році у Верховній Раді України було проведено нараду і утворено міжвідомчу робочу групу щодо опрацювання проекту закону України «Про військове капеланство» і за основу для опрацювання було взято вищезгаданий законопроект. Як зазначив представник УГКЦ – отець Любомир Яворський, секретар Ради у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України, виступаючи у грудні 2017 році на круглому столі: «У

Верховній Раді є кілька законопроектів про військове капеланство, проте державі потрібен єдиний документ, який би передбачав цілісну програму капеланського служіння» [В УГКЦ 2017]. До процесу напрацювання єдиної законодавчої позиції були залучені відповідні фахівці та експерти, законотворча робота тривала впродовж 2016-2019 рр.

У 2019 році опрацьований робочою групою законопроект було внесено до Парламенту України VIII скликання (проект Закону України «Про військове капеланство» (реєстр. № 10244-1 від 23 квітня 2019 р.)). В червні 2019 року цей законопроект в першому читанні було прийнято за основу, а у вересні 2019 року згідно регламенту ВРУ було автоматично перенесено до Парламенту України IX скликання, однак в подальшому його було відкликано у зв'язку із потребою в доопрацюванні. Таким чином, станом на початок 2020 рік актуальним залишається питання урегулювання інституту військового капеланства на законодавчому рівні та узгодження цього законопроекту із всіма зацікавленими сторонами процесу.

Повертаючись до питання інституювання капеланської служби у збройних формуваннях України паралельно із законотворчою роботою, у збройних силах України та інших військових формуваннях в Україні проводилася відповідна робота в контексті виконання вищезгаданого розпорядження Кабінету Міністрів України № 677, а саме відбулося: затвердження відповідних Положення про службу військового духовенства (капеланська служба); утворення відповідних структурних підрозділів відповідальних за координацію капеланської служби; створено систему відбору кандидатів на зайняття посад військових священників (капеланів); укомплектування кадрами відповідних підрозділів служб військового духо-

венства (капеланських служб) тощо.

Станом на грудень 2019 року в Міністерстві оборони України відкрито 125 посад військових капеланів, в Державній спецслужбі транспорту – 7 посад, в Національній гвардії України – 47 посад, в Державній прикордонній службі – 38 посад [Вихідний 2019]. Зазначимо, що з цих посад («військовий священник» («капелан»)) Міноборони уклало договори з 24-ма священнослужителями УГКЦ, Нацгвардія з 8-ми священнослужителями УГКЦ, а Держприкордон служба – 7-ма священнослужителями УГКЦ.

«Конфесію штатного капелана вибирають самі воїни. За документами, попередньо в кожній бригаді командир проводить анонімне опитування про конфесійну приналежність. Результати відсилає у Генштаб. Там просять виділити священника тієї конфесії, за яку найбільше «проголосували» [Гордійчук 2018].

Станом на кінець першої половини 2016 року в якості священників-капеланів в районах проведення антитерористичної операції побували 444 представника релігійних організацій з них (97 – представники УГКЦ та 4 – РКЦ) і 239 священника-волонтера (з них 78 – представника УГКЦ та 10 – РКЦ) [Див. Калениченко, Коханчук 2017: 44].

За офіційною інформацією Генерального штабу Збройних сил України станом на грудень 2018 рік «Від початку війни на Донбасі в Збройних силах України відбулось майже п'ять тисяч ротацій священнослужителів, які здійснюють душпастирську опіку над захисниками України» [В армії 2018]

Зауважимо також, що військові капелани від України «були присутні у контингенті миротворців з 2003 року, зокрема в Іраку, Косово, С'єрра-Леоні й Конго. За конфесійним розподілом у цих місіях маємо таке представництво: 12

капеланів – від УПЦ МП, 4 капелана від УПЦ КП, 4 від УГКЦ» [Калениченко 2017: 173].

Впродовж незалежності України священники УГКЦ здійснюють капеланське служіння при різних військових частинах, при яких відновлено чи збудовано храми та каплиці, а також відкриваються окремі гарнізонні храми. Зауважимо, що «міжнародною практикою діяльності капеланів є використання таких об'єктів представниками всіх християнських деномінацій, богослужіння в них здійснюються почергово» [Тріумф 2010: 132]. Така практика застосовується і в Україні.

Наприклад, представники УГКЦ та РКЦ здійснювали(ють) капеланське служіння у церкві Архистратига Михаїла на території Національної академії сухопутних військ імені П. Сагайдачного (м. Львів), в каплиці святого Миколая Чудотворця на території Центру забезпечення навчального процесу Військового інституту (с. Старичі Львівська область), в екуменічній каплиці Всіх Святих українського народу Військова частина А 2602 (аеродром Скнилів Львівська область) [Див.: Тріумф 2010: 135, 136, 150], в каплиці Святого Миколая Чудотворця на території Львівського державного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Крут (м. Львів) та багатьох інших.

Зазначимо, що у 2011 році у м. Львові було відкрито гарнізонний храм ім. свв. Петра і Павла. В день відкриття храму Владика Михаїл (Ковтун), військовий єпископ УГКЦ, зазначив, що «Відкриття гарнізонного храму стало ще одним кроком на шляху створення інституту військового капеланства в Україні» [Гарнізонний 2015: 22].

Окреслимо внутрішню структуру УГКЦ в контексті координації питань військового капеланства станом на початок 2020 року.

Києво-Галицьке Верховне Архiepіскопство УГКЦ поділено на чотири (Києво-Галицька, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільсько-Зборівська) митрополії в структурі яких діють чотири (Київська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільсько-Зборівська) архієпархії, сім (Бучатська, Камянець-Подільська, Сокальсько-Жовківська, Самбірсько-Дрогобицька, Стрийська, Коломийська, Чернівецька) єпархій та п'ять (Луцький, Донецький, Одеський, Харківський, Кримський) екзархатів. В деяких з перерахованих вище структурно-адміністративних одиницях УГКЦ діють відповідні підрозділи, які координують питання військового капеланства в цих структурних одиницях УГКЦ.

Зокрема в структурі архієпархій (Київської, Львівської), єпархій (Самбірсько-Дрогобицькій, Стрийській) УГКЦ проводять свою діяльність Місії або Комісії, які опікуються питаннями військового капеланства. В інших структурних одиницях визначаються відповідальні особи, які здійснюють координацію, наприклад, душпастирської, гуманітарної та соціальної діяльності з силовими структурами. Вказана діяльність висвітлюється на офіційних сайтах єпархіальних управлінь УГКЦ або на фейсбук-сторінках.

Як вже зазначалося вище при Партіаршій курії УГКЦ як виконавчому органі Глави УГКЦ діє Департамент військового капеланства УГКЦ, керівник Департаменту є Преосвященний Владика Михайл (Колтун). В структурі Департаменту входить Відділ у справах душпастирства силових структур України, керівник Відділу є протоієрей Любомир Яворський, референтом Відділу є Олександр Мельник [Департаменти 2020].

Метою Департаменту є «створення постійно діючої системи забезпечення пастирської опіки військовим – вірним УГКЦ на всій території України та координація цієї діяльності», а пріоритетами діяльності Департаменту є «Співпраця із силовими міністерствами та відомствами (Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Внутрішні війська МВС України та Державна прикордонна служба України)» [Департаменти 2020]. Департамент також має свою сторінку в фейсбуці [Див. дет.: Департамент 2020], в контенті якої висвітлюється діяльність Департаменту, розміщено відео та фото матеріали.

З 2008 року, в контексті здійснення координаційної роботи щорічно Департамент організовує триденну зустріч військових капеланів УГКЦ у формі проведення «Всеукраїнської конференції військових капеланів УГКЦ», завдяки чому створює комунікаційний простір для зустрічей, обміну досвідом та обговоренню актуальних питань військового капеланства, діяльності військових капеланів УГКЦ.

Також представники Департаменту вивчають міжнародний досвід військового капеланства, зокрема беруть активну участь «Міжнародній конференції головних військових капеланів країн НАТО», яка проводиться з відповідною періодичністю. Здійснюють робочі візити та запрошують військових капеланів з різних країн в Україну. Активно організовують і проводять тренінги військових капеланів УГКЦ.

В складі Львівської архієпархії з 2018 року діє релігійна організація – «Місія «Центр військового капеланства», засновником якої є Курія Львівської архієпархії УГКЦ. Метою Місії є «задоволення релігійних потреб військово-службовців та членів їх сімей, поширення віровчення Католицької Церкви, служіння Євхаристії, а також участі у спра-

вах благодійності та милосердя, проведення активної добродійної діяльності серед хворих, немічних, малозабезпечених військовослужбовців, членів їхніх сімей» [Центр 2020].

Місія має інформаційні ресурси, зокрема, на інформаційному порталі капеланського служіння «Капеланство.info» Львівської архієпархії УГКЦ [Інформаційний 2020] є розділ, що стосується військового капеланства, а також ведеться офіційна фейсбук-сторінка [Центр 2020].

Капеланська робота представниками католицьких церков (військовими капеланами) проводиться також і з учасниками бойових дій, після їх повернення з АТО чи ООС та з членами їх родин. Для поліпшення налагодження співпраці в цьому контексті, наприклад, у серпні 2019 року був підписаний «Меморандум про співпрацю» між Міністерством у справах ветеранів України та УГКЦ, оскільки «духовна опіка та підтримка ветеранів сьогодні – один із душпастирських пріоритетів Української Греко-Католицької Церкви» [УГКЦ 2019].

Зазначимо, що УГКЦ здійснює організацію паломництва військових капеланів та їх сімей в межах України та закордон відповідно до Марійського духовного центру міста Зарваниця Тернопільська область та до м. Люрд (Франція).

Також УГКЦ здійснює видання друкованої продукції та відеоматеріалів, які присвячені тематиці військового капеланства, наприклад:

- «Молися і служи» (2013 р.), молитовник військовослужбовця;
- «Соняхи. Духовність на час війни» (2015 р.), автор о. Андрій Зелінський;

- «На ріках вавилонських. Кілька думок про повернення» (2016 р.), автор о. Андрій Зелінський;
- «Вести! Боротися! Перемагати» (2017 р.), посібник з військового лідерства для підрозділів Морської піхоти;
- «Лицарі духа Військове капеланство УГКЦ ХІХ-ХХ століть у біографіях» (2018 р.), автор о. Михайло Забанджала;
- «Прагнення волі. Спогади військового капелана 2014-2015» (2018 р.), автор о. Орест-Роман Сало;
- часопис «Капелан» УГКЦ (2015-2017 рр.);
- документальний фільм «Капелани» (2015 р.).

Зазначимо, що Інститутом національної пам'яті видано книгу «Капелани. На службі Богу і Україні» (2019 р.), зокрема де вміщено інформацію і про діяльність військових капеланів УГКЦ та РКЦ.

Як вже зазначалося вище, в структурі РКЦ відповідальний за напрям військового капеланства є єпископ Станіслав Широкоградюк.

До внутрішньої структури РКЦ станом на початок 2020 року входять: Конференція римсько-католицьких єпископів України; одна (Львівська) архідієцезія та шість (Київсько-Житомирська, Кам'янець-Подільська, Одесько-Сімферопольська, Луцька, Мукачівська, Харківсько-Запорізька) дієцезій, які в свою чергу розподіляються на деканати та парафії.

В структурі Львівської архідієцезії діє Душпастирський відділ військового капеланства РКЦ. Головним військовим капеланом Львівської архідієцезії є о.Іван Заєць, який має чотирьох помічників у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях. Також військові капелани здійснюють свою місію в інших дієцезіях.

РКЦ організовує для військових капеланів як РКЦ, так і УГКЦ періодичні всеукраїнські зустрічі та забезпечує участь у міжнародних курсах, наприклад, формаційних у Ватикані. Зокрема, запрошуються військові капелани з інших країн для обміну досвідом.

Напрямами діяльності військових капеланів РКЦ є проведення релігійних заходів у збройних силах та формуваннях України, працюють із військовослужбовцями та їх родинами, перебувають в зоні АТО та ООС для здійснення душпастирської опіки тощо.

Повертаючись до питання діяльності між конфесійних об'єднань, зазначимо, що за підтримки вищого духовенства РКЦ (*ординаріїв Києво-Житомирської дієцезії, архієпископа Петра Мальчука та єпископа Віталія Кривицького, ординарія Кам'янець-Подільської дієцезії, єпископа Леона Дубравського, Ординарія Харківсько-Запорізької дієцезії, єпископа Станіслава Ширококорядюка, єпископа-помічника Харківсько-Запорізької дієцезії Яна Собіло, єпископа-помічника Львівської архідієцезії Едварда Кави*) і УГКЦ (*єпископа Бучацької єпархії Дмитра Григорака*) в Україні у 2015 році утворюється міжконфесійне об'єднання – громадська організація «Християнська служба порятунку».

Одним із структурних підрозділів Християнської служби порятунку є Корпус військових капеланів, який в свою чергу, трансформований з колишнього Міжконфесійного батальйону військових капеланів, що з квітня 2014 р. по березень 2016 р. проводив душпастирське служіння в зоні АТО під керівництвом Ігоря Шуліка (Шторма) [В Україні 2016].

«Пріоритетним на сьогодні завданням КВК є здійснення душпастирської опіки та місіонерської діяльності в середовищі Збройних сил України, Національної гвардії, Прикордонної служби України, Служби безпеки України,

Національної поліції, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Служби зовнішньої розвідки, особливо стосовно підрозділів, що знаходяться в зоні АТО» [Корпус 2020].

Духовне душпастирство та евангелізаційну роботу у Християнській службі порятунку здійснюють як представники духовенства РКЦ і УГКЦ, так і віряни цих католицьких церков. Загалом у цій організації здійснюють служіння понад ста капеланів.

Християнська служба порятунку має свої інтернет, фейсбук сторінки та Youtube канал. Діяльність цієї організації та профільного структурного підрозділу зосереджена на організації і проведенні різних заходів на Сході України як з військовослужбовцями, так і з цивільним населенням, яке проживає у зоні АТО та ООС.

Питання інституалізації та діяльності військового капеланства залишається актуальним на сьогодні. Так, на початку 2020 року у Хмельницькому було створено екуменічне об'єднання Міжконфесійна рада капеланів (до складу якого входять представники РКЦ та УГКЦ). «Її мета — спільно духовно допомагати військовослужбовцям та їхнім сім'ям» [Сікорська 2020]. Передбачається, що ця робота буде зосереджена із військовослужбовцями та їх сім'ями після їхнього повернення з бойових дій або консультивання тих, хто туди мобілізується.

Як зазначає настоятель парафії Христа Царя Всесвіту Кам'янець-Подільської дієцезії РКЦ та другий заступник Ради «вважаю, що рада капеланів виконуватиме важливі функції. По-перше, саме до нас військові можуть звертатися зі своїми проблемами після повернення додому. Також велику увагу слід звертати на виховання військовослужбовців під час навчання перед відправленням в зону АТО: показати, наскільки важлива роль капелана в їхній службі. Якщо

вони це розумітимуть, то наша армія буде сильною. Я – волонтер. Бо маю моральний обов'язок: хочу, щоб моя Батьківщина була вільною і докладаю до цього сили» [Сікорська 2020].

Зокрема представники Міжконфесійної ради капеланів у місті Хмельницькому, говорячи про найближчу перспективу діяльності, наголошують на тому, що мають наміри розширити свою роботу на всю Хмельницьку область, а в планах – ініціювати створення подібних рад по всіх областях України.

Узагальнюючи, **підсумуємо** вищезазначене. Питання інституювання військового капеланства є актуальним питанням впродовж всього періоду незалежності України і одним із пріоритетів у відносинах між державою та релігійними організаціями в контексті конституювання свободи релігії та віросповідання. Від початку незалежності до сьогодні відповідні зацікавлені релігійні організації беруть активну участь у цьому процесі, зокрема, серед них католицькі церкви в Україні. Безпосередньо УГКЦ та РКЦ повноцінно задіяні у процесі інституювання військового капеланства в Україні та проводять активну діяльність. Безпосередньо як УГКЦ, так і РКЦ входять як до міжконфесійних об'єднань з питань військового капеланства, так і до консультативно дорадчого органу при Міноборони. Зокрема, військові капелани від УГКЦ входять, як штатні одиниці до відповідних підрозділів служб військового духовенства Міноборони, Нацгвардії, Держприкордонслужби та Держспецтрансслужби. Вказані релігійні організації мають у своїх організаційних структурах відповідні структурні підрозділи, які є відповідальними за координацію та діяльність військових капеланів за різними напрямками роботи. Також представники УГКЦ та РКЦ приймають активну участь у

нормотворчій та законотворчій діяльності щодо законодавчого закріплення інституту військового капеланства в Україні.

Список літератури

В армії пройшли ротацию майже п'ять тисяч капеланів – Генштаб (2018, 27 грудня). Отримано з:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2609554-v-armii-projsli-rotaciu-majze-pat-tisac-kapelaniv-genstab.html#>

В УГКЦ сподіваються на ухвалення закону про капеланство до літа (2017, 12 грудня). Отримано з:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2363188-v-ugkc-spodivautsa-na-uhvalenna-zakonu-pro-kapelanstvo-do-lita.html>

В Україні заснована Християнська служба порятунку в зоні АТО (2016, 8 квітня). Отримано з:

<https://www.religion.in.ua/news/vazhливо/32480-v-ukrayini-zasnovana-xristiyanska-sluzhba-poryatunku-v-zoni-ato.html>

Вихідний лист Міністерства культури України від 28 грудня 2019 р. № 1824/18-1/10-19

Владиченко, Л. (2014) Досвід впровадження військового священства (капеланства) у Збройні Сили України. *Схід*, 1(127), 180-185.

Всеукраїнське міжконфесійне релігійне християнсько-військове братство (2020). Отримано з:

<http://www.viraichest.com.ua/>

Гарнізонний храм – осередок миру та благодаті (2015). В *Капелан*, 1, 27 с.

Гордійчук, О. (2018, 27 квітня) *Капелани українського війська: скільки їх, яких конфесій, як служать*. Отримано з:

<https://novynarnia.com/2018/04/27/kapelani-ukrayinskogo-viyska-skilki-yih-yakih-konfesiya-yak-sluzhat/>

Декрет про зміну назви Департаменту Патріаршої курії УГКЦ у справах душпастирства силових структур України на «Департамент військового капеланства Української греко-католицької церкви» (2018). В *Благовісник Верховного архієпископа Києво-галлицького Української греко-католицької церкви*. Львів: Видання Патріаршої курії УГКЦ. 62.

Департамент військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ (2020). Отримано з:

<https://www.facebook.com/kapelanstvo/about/>

Департаменти (2020). В *Офіційний сайт Української Греко-Католицької Церкви*. Отримано з:

http://ugcc.ua/official/contacts/departamenti_75763.html

Держава і Церква в Україні – 2019: Підсумки року і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали) (2019). Київ: Razumkov centre. 70 с.

Інформаційний портал капеланського служіння «Капеланство.info» (2020). Отримано з: <https://kapelanstvo.info/>

Калениченко, Т., Кожанчук, Р. (2017) *Бути поруч. Основи військового капеланства для військових і волонтерів, 2-е видання, розширене і доповнене*, К.: Вид-во «Маханаим Принт», 64 с.

Калениченко, Т. (2015) Формування образу військових капеланів в Україні. В *Українське релігієзнавство*, 78. 172-183.

Корпус військових капеланів (2020) Отримано з: <https://crs-center.org/pidrozdily-hsp/korpus-vijskovyh-kapelaniv/>

Кожанчук, Р. (2011) Роль капеланства у процесі відродження Збройних Сил України на початку 90-х років минулого століття. В *Військо України*, 8(134), 20-22.

Лисенко, С. (2017) Служба військового духовенства у збройних формуваннях України: проблеми інституалізації та законодавчого забезпечення В 25-річчя української незалежності як історія релігійних свобод і світоглядного плюралізму: державні інституції та релігійні організації у пошуку моделей партнерства, К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 203-218.

Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади. Разумков центр офіційний веб-сайт (2019). Отримано з: http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady?fbclid=IwAR1BQX01cLrMf5-ifgzGjIwxIxD8rwfYj2k_d3SnUaF49Fst1GABVq_WYdw

Положення про Раду у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України (2009). Отримано з: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/zvyazki-z-gromadskistyuu/rada-u->

spravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/rada-u-spravah-dushpastirskoi-opiki/2014/07/08/polozhennya-pro-radu-spravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/

Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі від 2 липня 2014 р. № 677. Отримано з:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2014-%D1%80>

Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження-2018 (2018) В *Особливості релігійного церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018pp. (інформаційні матеріали)*. Київ: Razumkov centre, 12-25.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 964-р «Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 677». Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-2016-%D1%80>

Садов'як, Д. (2020) Церква і військо в Україні: шляхи співпраці. Отримано з веб-сайту:

http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3141:title3690&catid=261&Itemid=42

Сікорська, Т. Прошу, брате капелане, помолись (2020, 20 лютого). Отримано з: <https://proskuriv.khm.gov.ua/about-us/>

Тріумф серця: науково-популярне видання. За ред. В.А. Діброва, П.І. Костюк, Р.М. Коханчук, О.І. Мельник (2010). К.: Медіа Світ, 224 с.

УГКЦ і Міністерство у справах ветеранів України підписали Меморандум про співпрацю (2019, 26 серпня). Отримано з: <https://ugcc.kiev.ua/blog/uhkts-i-ministerstvo-u-spravakh-veteraniv-ukrainy-pidpysaly-memorandum-pro-spivpratsiu>

Центр військового капеланства УГКЦ (2020). Отримано з: [www.facebook.com/Центр - Військового-Капеланства-УГКЦ476149199073378](http://www.facebook.com/Центр-Військового-Капеланства-УГКЦ476149199073378)

References

Almost 5,000 Chaplains Rotate in the Army. General Staff, 27 December 2018. Retrieved from:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2609554-v-armii-projsli-rotaciuj-majze-pat-tisac-kapelaniv-genstab.html>

The UGCC Hopes for the Chaplaincy Law to be Adopted by Summer. 12 December 2017. Retrieved from:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2363188-v-ugkc-spodivautsa-na-uhvalenna-zakonu-pro-kapelanstvo-do-lita.html>

Christian Rescue Service Established in Ukraine in the ATO Zone. 8 April 2016. Retrieved from:

<https://www.religion.in.ua/news/vazhливо/32480-v-ukrayini-zasnovana-xristiyanska-sluzhba-poryatunku-v-zoni-ato.html>

Ref. Letter of the Ministry of Culture of Ukraine, dated 28 December 2019, No. 1824/18-1/10-19

Vladychenko, L. *Military Priesthood (Chaplaincy) Implementation Experience in the Armed Forces of Ukraine.* East, 2014, No. 1(127), pp. 180-185.

All-Ukrainian Interfaith Religious Christian-Military Brotherhood. 2020. Retrieved from: <http://www.viraichest.com.ua/>

Garrison Temple, the Center of Peace and Grace. Chaplain, 2015, No. 1, p. 27.

Hordiichuk, O. *Chaplains of the Ukrainian Army: their Number, Denominations and Peculiarities of Service.* 27 April 2018. Retrieved from: <https://novynarnia.com/2018/04/27/kapelani-ukrayinskogo-viyska-skilki-yih-yakih-konfesi-yak-sluzhat/>

Decree to Change the Name of the Patriarchal Curia Department of the UGCC on the Pastoral Care of Ukrainian Law Enforcement Agencies to the "Department of Military Chaplaincy of the Ukrainian Greek Catholic Church". The Annunciation of the Supreme Archbishop of the Kyiv-Galician Ukrainian Greek Catholic Church. Lviv: Publication of the UGCC Patriarchal Curia, , p. 62.

Department of Military Chaplaincy of the UGCC Patriarchal Curia. 2020. Retrieved from:

<https://www.facebook.com/kapelanstvo/about/>

Departments. 2020. Official web-site of the UGCC. Retrieved from: http://ugcc.ua/official/contacts/departamenti_75763.html

State and Church in Ukraine, 2019: Results of the Year and Prospects for the Development of Relations (Information Materials). Kyiv, 2019, Razumkov Centre, p. 70.

Information Portal of the Chaplaincy Service «kapelanstvo.info». 2020. Retrieved from: <https://kapelanstvo.info/>

Kalenychenko, T., Kokhanchuk, R. *To be close. Fundamentals of Military Chaplaincy for the Military and Volunteers, 2nd edition, enlarged and supplemented*. Kyiv, Makhanaim Print, 2017, 64 pages.

Kalenychenko, T. *Forming the Image of Military Chaplains in Ukraine*. Ukrainian Religious Studies, 2015, No. 78, pp. 172-183.

Military Chaplain Corps. 2020. Retrieved from: <https://crs-center.org/pidrozhdily-hsp/korpus-vijskovyih-kapelaniv/>

Kokhanchuk, R. *The Role of Chaplaincy in the Revival of the Armed Forces of Ukraine in the early 1990s*. Ukrainian Army, 2011, No. 8(134), pp. 20-22.

Lysenko, S. *The Service of the Military Clergy in the Armed Forces of Ukraine: Problems of Institutionalization and Legislative Support*. 25th Anniversary of Ukrainian Independence as a History of Religious Freedoms and Worldview Pluralism: State Institutions and Religious Organizations in Search of Partnership Models, Kyiv: DUKH I LITERA, 2017, pp. 203-218.

Citizens' Assessment of the Situation in the Country and the Activities of the Authorities. Razumkov Centre official website. 2019. Retrieved from: http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady?fbclid=IwAR1BQX01cLrMf5-ifgzGjIwxIx8rwfYj2k_d3SnUaF49Fst1GABVq_WYdw

Regulation on the Council of Pastoral Care at the Ministry of Defense of Ukraine. 2009. Retrieved from: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/zvyazki-z-gromadskisty/rada-uspravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/rada-uspravah-dushpastirskoi-opiki/2014/07/08/polozhennya-pro-raduspravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/>

On the Service of the Military Clergy (Chaplain's Service) in the Armed Forces, National Guard, State Special Transport Service

and State Border Service, dated 2 July 2014, No. 677. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2014-%D1%80>

Religion and Church in Ukrainian Society: a Sociological Survey, 2018. Features of Religious Church-Religious Self-Determination of Ukrainian Citizens: Trends 2010-2018. Information materials. Kyiv, Razumkov Centre, 2018, pp. 12-25.

Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated 14 December, 2016, No. 964-p «On Amendments to the Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated 2 July, 2014 No. 677». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-2016-%D1%80>

Sadoviak, D. *Church and Army in Ukraine: Ways to Collaborate*. 2020. Retrieved from:

http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3141:title3690&catid=261&Itemid=42

Sikorska, T. *Please, Brother Chaplain, Pray*. 20 February 2020. Retrieved from: <https://proskuriv.khm.gov.ua/about-us/>

The Triumph of the Heart: a Popular Science Edition. Eds. V. A. Dibrova, P. I. Kostiuk, R. M. Kokhanchuk, O. I. Melnyk. Kyiv: Media Svit, 2010, 224 pages.

The UGCC and the Ministry of Veteran Affairs of Ukraine Signed a Memorandum of Cooperation. 26 August 2019. Retrieved from: <https://ugcc.kiev.ua/blog/uhkts-i-ministerstvo-u-spravakh-veteraniv-ukrainy-pidpysaly-memorandum-pro-spivpratsiu/>

UGCC Military Chaplaincy Center. 2020. Retrieved from: <https://www.facebook.com/%D0%A6%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80-%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%A3%D0%93%D0%9A%D0%A6-476149199073378/>